

המכללה האקדמית לחינוך אורנים | המרכז לקהילה, מנהיגות והשראה

התוכנית לטיפול רגשי הנעזר בבעלי-חיים

יום עיון, 12 בספטמבר 2019

"טיפול הדדי – יש חיה כזאת"

טיפול רגשי הנעזר בבעלי-חיים במודל של טיפול הדדי – מהלכה למעשה

אסופת תקצירים

דברי פתיחה : האם הדדיות אפשרית?

גל חכים אשר, פסיכולוגית חינוכית מומחית, מרכזת התוכנית לטיפול רגשי הנעזר בבעלי-חיים במכללה האקדמית לחינוך אורנים. פעילה למען בעלי-חיים ועושה שימוש במודל הטיפול ההדדי בין בני-אדם לבעלי-חיים בקליניקות פרטיות בתל-אביב ובעמק חפר. hakimgal@gmail.com

תחום הטיפול הרגשי הנעזר בבעלי-חיים צמח מתוך כמיהה לחיבור אמיתי בינינו לבין חיות אחרות, מתוך רצון לקיים מפגש אותנטי שפעמים רבות אינו מתאפשר עם בני-אדם, אבל המציאות מורכבת יותר. בתחום שלנו יש הרבה ניצול, החפצה ותפיסה שלטת לפיה בעלי-חיים הם לשירות האדם. במצב זה סובייקטיביות בעלי-החיים מיטשטשת והם נתפסים יותר כאובייקט. המשימה הכי קשה בכל מערכת יחסים היא לראות את האחר באמת, וכזוה מגיע ליחסים עם חיות הקריסה לחוסר ראיית האחר, למחיקה שלהן ולמחיקת הסובייקטיביות שלהן מושרשת עמוק בתרבות שלנו. מודל הטיפול ההדדי מבקש לשנות את הדיכוטומיה הרווחת בינינו לבינם ולאחות את הפיצולים בין החושי לרגשי, בין הרגשי לרציונלי, בין הגוף לנפש, בין הדומה לאחר, בין האדם לחיה. כדי לשנות את המצב אנו נדרשים לקיים במקביל תהליכים מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. בהרצאה אציג את השינויים המתרחשים בשטח ומתוכם נתחיל לצלול לשאלות המהותיות המלוות את המודל:

מה זה יחסים הדדיים? האם וכיצד המפגש האינטרסובייקטיבי בין האדם לחיה, יכול להכיל את המפגש עם הדומה ועם הזר? מה גורם לקריסת היחסים ולקיום של יחסים המבוססים על שולט ונשלט? כיצד ניתן לאחות את הפיצול אדם-חיה?

איך אנחנו מרגישים? כמו חיות : הבסיס הנוירו-פסיכולוגי המשותף

רפי לוי, MSW, עובד סוציאלי קליני ופסיכותרפיסט. סגן מנהלת השירות הסוציאלי בבית החולים הפסיכיאטרי כפר שאול. מטפל בנוער ובמבוגרים בקליניקה פרטית במודיעין, לרבות טיפול הנעזר בבעלי-חיים. בעל השכלה ביולוגית ורפואית וחוקר את תחום ההומולוגיה בין האדם לבעלי-החיים. בלוג חיות אדם; קבוצת אתולוגיה בפייסבוק

אנחנו חיות! האם זו קביעה לגיטימית? ככל שקוראים על כך בתחומי הידע השונים מתבלבלים יותר. הפילוסופיה של דקארט יצרה גבול ברור על מנת להפריד את הגוף מהנפש, אבל במחיר של הפרדה מהחיות. הדת שוללת את האמירה הזו ומפרידה בצורה ברורה בין בני-אדם לחיות מבחינה נפשית. הבלשנים והפסיכואנליטיקאים מחמירים כאשר הם מדברים על קיום נפש התלויה בשפה בלבד. אך לעומתם הרפואה ומדעי החיים נשענים בעיניים עצומות על הרצף הביולוגי שמציעים לנו לינאוס ודארווין בחלוקה הזואולוגית שלהם. דארווין היה אחד החלוצים, שאיחד בין נפשות החיה והאדם ואף הקדיש לכך אחד מספריו. בהרצאה נבקר בתחנות שעשה המדע, בניסיון לסלול מחדש את הדרך המשותפת להכרת נפש האדם והחיה. בהרצאה נבדוק מהי משמעות הדמיון הנפשי בין בני-אדם לחיות, ונכיר את השדה המחקרי שמתעסק בחלקים המשותפים בנפש לנו ולחיות. נעבור רגש רגש מתוך מערכות הרגש המוכרות היום בבני-אדם ובחיות בכלל, ונראה כיצד אנחנו לא כל-כך שונים מחיות בדרך שבה אנחנו מפחדים, כועסים, אוהבים ומשחקים.

”חשבתני שאני אבא טוב”: השפעות שיקומיות-טיפוליות בין אסירים לכלבים בסביבת בית הסוהר בתוכנית לשיקום הדדי אסיר-כלב

אפרת נופך כנרי, מאמנת כלבים בגישה חיובית, מרכזת את אימון הכלבים והכשרת האסירים בתוכנית לשיקום הדדי בכלא חרמון, מכשירה כלבי שירות עבור הספקטרום האוטיסטי. efrat.nk@gmail.com

בכלא חרמון מתנהל זה שנה פיילוט של תוכנית ייחודית (לראשונה בישראל) שתכליתה שיקום הדדי של אסירים וכלבים. אסירים הנמצאים בשלב השיקום של תקופת מאסרם מאמצים ומאמנים כלבים מבתי מחסה לתקופה של ארבעה חודשים. הכלבים חיים עם האסירים בתאם וצמודים אליהם במשך כל שעות היממה, וכן עוברים תוכנית אימונים אינטנסיבית על מנת לשקם ולהפכם לכלבי-בית ומשפחה. בסיומה של התוכנית נמצא לכלבים בית והם נמסרים למשפחה שמאמצת אותם וכן פוגשת את האסיר שאימן ושיקם את הכלב. במהלך התוכנית לומדים האסירים את יסודות האימון בגישה חיובית באמצעות קורס מובנה הכולל הרצאות עיוניות ותרגול מעשי יומיומיים, בהם מאמנים את הכלבים בשיטת שימוש בסמן (קליקר).

ההרצאה מתמקדת בתפקידו של בית הסוהר כסביבה שיקומית לכלב, תוך פירוט הצרכים של הכלב לחיים יציבים ובריאים. מוצגת סקירה של שגרת החיים והאימונים בתוכנית, תוך מתן דוגמאות כיצד אלה מספקים לכלב את צרכיו ולמעשה הופכים את הכלא לסביבה שיקומית עבורו. בנוסף ניתנות דוגמאות על המפגש עם הכלב כסביבה שיקומית עבור האסירים, ומוצגים קשיים ודילמות שעולים במהלך התוכנית כאשר המטרות השיקומיות פוגשות (ולעתים אף מתנגשות) במגבלות בית הסוהר.

מחשבות על ניתוק ומפגש בין חלקי הנפש : טיפול הדדי בין כלבים מהכלבייה העירונית חיפה לילדים בסיכון

צליל פרנס, מטפלת רגשית הנעזרת בבעלי-חיים. tslilparnes@gmail.com

במצב של ניתוק חוויה נרשמת בנפש ובגוף, אך היא אינה נחווית או מקבלת ייצוג ולכן לא נוצר חיבור אסוציאטיבי. הניתוק מזמן עולם מסתורי ומרתק, עולם של קיימות וחוסר קיימות, עולם מדובר ולא מדובר. מתוך מקום זה נוצר בלבול עמוק בין הפנים לחוץ ובין ה'אני' ל'לא אני', תוך שמירה על תפר עדין שמונע מהפצעים העמוקים ביותר מלהפציע ולשפוך את עורם ואורם בחיים.

זיו מגיע ממצואות חיים מאוד מורכבת וסבוכה, בה יש סוד שמנהל את הבית והינו בעל קיום אדיר מעצם היותו משמר אי מפגש ואי קיום של חלקים, מילים ותנועות בנפש שכל הזמן מרחפות בביתו של זיו, אך הן אינן נראות.

בהרצאה זו נצלול לעולם הטיפול ההדדי וננסה להבין חלק מן המורכבויות שעולות מתוך פרויקט שעסק בטיפול הדדי בין כלבים מהכלבייה העירונית בחיפה וילדים ממשפחות רווחה. אביא בקצרה את התהוות הפרויקט, כיצד הוא החל, מה עברנו בדרך, לאן הוא הוביל והתפתח, תוך חשיבה על מה הוא מעלה ומה הוא דורש מכל אחד מן הצדדים: כלבייה, מטפל, כלבים ומטופלים.

מתוך פרויקט ייחודי זה נוצרה הזדמנות חד-פעמית למפגש ולשיח על חוויה מורכבת זו, הלא היא חוויית הניתוק, אשר מייצגת רק אחד מן ההיבטים הרבים שצפים בעבודה במודל זה ואני בחרתי להתמקד בה, משום שעלתה בעוצמות גבוהות אצלי ואצל מטופליי בתהליך. אתבונן בסוגיה זו דרך הפער בין החוויה שאני והמטופלים חוונו לבין החוויה שעברו הכלבים ואנסה להסביר מהו ניתוק, מדוע הוא נוצר, היכן הוא בא לידי ביטוי בחדר הטיפולים ומחוצה לו ובתוך כל הנתק ליצור חיבורים דרך הסתכלות על צרכי כל אחת מן הנפשות הפועלות: כלבייה, כלבים, מטופלים ומטפלת.

בעקבות המיזמים שתיארו אפרת נופך כנרי וצליל פרנס מציגים דור רויטמן וד"ר אריאל צבל את תגובותיהם, במסגרת פאנל בהנחיית ענבר בראל.

ענבר בראל, פסיכולוגית הנעזרת בבעלי-חיים בטיפול רגשי, מדריכה בכירה, מרכזת התוכנית לטיפול רגשי הנעזר בבעלי-חיים במכללה האקדמית לחינוך אורנים, מטפלת זוגית ומשפחתית מוסמכת. barinbar@gmail.com

---

קווי מתאר לבסיס תיאורטי למודל ההדדי בטיפול בעזרת בעלי-חיים

דור רויטמן, MA, פסיכולוג קליני במרפאת מבוגרים במרכז לבריאות הנפש תל-אביב-יפו. מטפל בעזרת בעלי-חיים ומדריך בכיר בתחום. מנחה קבוצות, קנדיט במכון הישראלי לאנליזה קבוצתית. [האתר של דור רויטמן](#)

על מנת להפוך את רעיון המודל ההדדי בטיפול רגשי בעזרת בעלי-חיים לגישה טיפולית מבוססת, שניתן ללמד אותה וליישם אותה, לגזור ממנה יישומים קליניים והמלצות טכניות, לבחון אותה למול גישות אחרות ולהמשיך לפתח ולשכלל אותה, יש לעגן את המודל בתוך מסגרת תיאורטית. בהרצאה אנסה לשרטט בקצרה את הצירים המרכזיים שאני מציע למסגרת שכזו. ברצוני להציע מסגרת תיאורטית הנשענת על 3 צירים מרכזיים. כל אחד מהצירים הללו שואב את עקרונותיו ואת מושגי היסוד שלו משדה מחקר שונה, המהווה בפני עצמו מסגרת תיאורטית מגובשת ומבוססת. כל אחד מהצירים התיאורטיים תורם נקודת מבט חשובה להתבוננות במפגש הטיפולי בו נוכחים מטופל, מטפל ובעל-חיים (אחד או יותר). להבנתי, שלוש נקודות המבט שאציג נפגשות ומדברות זו עם זו דרך עיקרון ההדדיות, ובו-זמנית מאירות אותו כל אחת באור אחר.

שלושת הצירים שאני מציע לבסס בהם את המודל ההדדי הנם :

ציר 1 – נוירו-פסיכואנליזה

הממצאים של מחקרים בתחום זה מבססים הכרה ב"עצמי ההתייחסותי" של בעל-החיים, אשר מקבל ביטוי בסובייקטיביות של בעל-החיים המשתתף במפגש הטיפולי. המחקר מצביע על כך שברמה הנוירולוגית וגם המנטאלית העצמי ההתייחסותי של בעל-החיים נשען על עקרונות פעולה זהים (הומולוגיים) לאלו של העצמי האנושי. מכאן, שיש מקום להתייחס לעולמו הפנימי של בעל-החיים, לרגשות שלו, לעצמי שלו, לתודעה הסובייקטיבית שלו ולעולם יחסי האובייקט ומודלי-העבודה המופנמים שלו, וכן לאופן שכל אלו באים לידי ביטוי בטיפול, משפיעים על מהלכו ומושפעים ממנו.

ציר 2 – פסיכואנליזה התייחסותית

תיאוריות התייחסותיות שמות דגש על התקשורת הרגשית והוויסות ההדדי בין התינוק והאם ועל תרומתם להתפתחות העצמי של האדם ולקידום מנגנונים נפשיים של עיבוד, וויסות, תפקוד והשתלבות בעולם. התפיסה היא שהיחסים של הפרט עם הזולת ממשיכים להיות ציר מרכזי בכל שלבי החיים, אשר יכול לעודד התפתחות או לחסום אותה. הגישה ההתייחסותית מכירה בערך הטיפולי/התפתחותי של השתתפות במערכת יחסים, בה קיימים תנאים המעודדים יחסי חליפין של מחוות רגשיות, כגון הדהוד רגשי, ויסות הדדי ותקשורת מרומזת. היא שמה דגש על מרכיב ההדדיות בקשר. לפי גישה זו, הנוכחות של בעל-חיים בטיפול מעשירה את האפשרויות לתהליכים בין-אישיים במרחב הטיפולי ואת הפוטנציאל שלהם לתרום הן למטופל והן לבעל-החיים.

גישות קבוצתיות מאפשרות התייחסות לעובדה שבטיפול בעזרת בעלי-חיים יש תמיד שלושה סובייקטים לפחות, המשתתפים באינטראקציה הטיפולית. הן מתבוננות על הטיפול הקבוצתי כעל מפגש שבו מתקיימות אינטראקציות בין מספר סובייקטים, שכל אחד מהם נושא בתוכו את הייצוגים של הקבוצות השונות שבהן הוא לוקח או לקח חלק במהלך חייו, את התפקידים שהוא מצפה מעצמו ומאחרים למלא ואת התכתיבים החברתיים ודפוסי התקשורת שאפיינו את הסביבה החברתית שבתוכה הוא גדל והתפתח. הדגש של חשיבה קבוצתית בטיפול בעזרת בעלי-חיים הוא על הנוכחות והתרומה של כל אחד מן המשתתפים למטריקס הדינאמי ההולך ונרקם במרחב הטיפולי. לפי גישה זו, כל תגובה של המטפל, המטופל או החיה בכל רגע משפיעה על שאר המשתתפים ועל מה שנקרא "הקבוצה כשלם".

בהרצאה אתיחס לתיאורי המקרה שיוצגו לפניי ואיעזר בהם כדי להדגים כיצד מצטלבות נקודות המבט התיאורטיות השונות באופן ששופך אור על המתרחש בטיפול ומתווה דרכים אפשריות להתערבות ולקידום התהליך הטיפולי.

הערכת תוכניות טיפול/שיקום הדדי עם כלבים

ד"ר אריאל צבל, חוקר יחסי חיה-אדם, בוחן באופן ביקורתי את ההתייחסות המקובלת אל חיות כתופעות טבעיות וככלים הנתונים לשימושם של בני-האדם. מלמד בתוכנית לטיפול רגשי הנעזר בבעלי-חיים במכללת אורנים. [האתר של ד"ר אריאל צבל](#)

בני-אדם בחברה שלנו נהנים בדרך-כלל מיחס טוב לעומת היחס הניתן לכל חיה שהיא, הן במחשבה שהוקדשה להם הן בהתנהגות החברתית כלפיהם. הדבר נכון אפילו כשמשווים בין היחס לאנשים מוזנחים, מאושפזים או כלואים ובין היחס לכלבים המועמדים לאימוץ. לכן הקבלה מדוקדקת בין יחסי אדם-אדם ליחסי אדם-כלב בנסיבות מסוימות עשויה לסייע להערכת היחסים שבין בני-האדם לכלבים ולהערכת מצב הכלבים.

בתחומי הטיפול והשיקום של בני-אדם, הערכת האפקטיביות של תוכניות היא אמצעי חשוב לשיפור ולעידוד מוסדות לאפשר את קיומן ולממן אותן. תוכניות של טיפול ושיקום בעזרת בעלי-חיים עוברות אפוא הערכות אפקטיביות שיטתיות זה קרוב לארבעה עשורים, ולצדן התפתחה גם ביקורת על איכותן המוגבלת של ההערכות האלה. קיימת גם ספרות מחקרית על רווחת כלבים במכלאות ועל שיפור התאמתם לאימוץ, אך זולת מקרים בודדים מדובר בתחום מחקר נפרד לחלוטין. כמעט כל המחקר הנרחב יותר על האפקטיביות של תוכניות טיפול ושיקום מתעלם לחלוטין מהשפעת הטיפול או השיקום על החיות המעורבות.

כפי שמרמזות שתי הדוגמאות שהוצגו ביום העיון, רעיון "הטיפול/שיקום הדדי" מספק תבנית נוחה להקבלה בין מטופלים/משוקמים אנושיים ובין משוקמים כלביים, ומקל על תכנון הערכה הוליסטית, כלומר כפולה וסימטרית, של תוכניות הטיפול/שיקום בעזרת בעלי-חיים. תרומה חשובה של הקבלה כזו היא חיזוק הצורך להעריך את מצבם של הכלבים הן לפי מדדים של רווחתם האישית (בכלים של מדע רווחת בעלי-החיים המקבילים להערכות מצב נפשי במטופלים ובמשתקמים) הן לפי מדדים של מצבם החברתי (שיעורי אימוץ, שיעורי החזרת כלבים מאומצים וכו' – המקבילים להערכת עברות חוזרות וכדומה במשתקמים). ההקבלה תורמת גם ערנות כלפי סוגיות מתודולוגיות שצוינו על-ידי מבקרי ההערכות של השפעת תוכניות טיפול ושיקום על בני-אדם: קבוצת ביקורת, הערכת תהליך לפני תחילתו ואחרי סיומו, בדיקת השפעות שליליות והטיות בחירה. לצד תרומות אלה, יש להכיר בהבדלים המתודולוגיים והחברתיים הנחוצים בהתייחסות למטופלים/משוקמים אנושיים ולחיות משוקמות – הבדלים המחייבים שינוי והתאמה בכל הקבלה ביניהם. בפרט, נחוצה הבחנה בין הערכה המבוססת במידה רבה על תקשורת לשונית (עם בני-אדם) להערכה שאינה כוללת תקשורת לשונית (עם כלבים); ונחוצה הבחנה בין סכנות הנשקפות לבני-אדם מטופלים או משתקמים ובין הסכנות הנשקפות לכלבים שצורפו לתוכניות הטיפול/שיקום.

לסיום, בהיעדר תקציבים הולמים למחקר חיצוני על תוכניות טיפול/שיקום הדדי עם בעלי-חיים, הבסיס להערכתן עשוי להסתמך על מעקב מתועד בידי צוותי הטיפול/השיקום ועל פרסומו בכתבי-עת ובדוחות עצמאיים. מעקב שנעשה מראש במחשבה מקבילית עשוי לתרום בעתיד הלא רחוק לתנופה גדולה בטיפול/שיקום ההדדי.

בין אובייקט לסובייקט במרחב שבין אדם לחיה : תיאור מקרה של טיפול בנערה בסיכון במקלט להצלת חיות משק

ד"ר נועם רודיך, בעלת דוקטורט בביוולוגיה, מטפלת רגשית הנעזרת בבעלי-חיים, מקימת עמותת 'פעמוני-רוח'
לשיקום הדדי של ילדים ובעלי-חיים. therapy@shikumhadadi.co.il

בעקבות המקרה שתיארה ד"ר נועם רודיך (ביום העיון בלבד) מציגות ד"ר שרית לב בן דב וליאת שני את
תגובותיהן.

האם ניתן להשיב את הסדר על כנו? התדיינות עם תיאור המקרה דרך הגישה ההתייחסותית

ד"ר שרית לב בן דב, בעלת דוקטורט בפסיכולוגיה קלינית, מחלוצי תחום הטיפול הפסיכולוגי הנעזר בבעלי-
חיים בישראל, ממייסדות איגוד 'מרחב', מרצה במכללה האקדמית אורנים, מדריכה ומטפלת בקליניקה פרטית
בקדימה. saritbendov@gmail.com

דנה למדה מן ההתחלה שהכל מסוכן. בעיקר אנשים. ואולי יותר מהכל – להיות ילדה. היא נעה כאחוזת תזזית
בעולם מאיים, דוחה ונדחית, שולטת ונשלטת, כואבת ונאבקת. במפגשים עם המטפלת שלה, כאב פוגש כאב,
טראומה נפגשת עם טראומה. מערכת היחסים שלהן מדגימה כיצד העצמי מכונן בתוך מערכות יחסים, וכיצד
מערכת היחסים הטיפולית מחיה עבור המטופלת והמטפלת את חוויות העבר ואת מערכות היחסים המכוננות
שלהן עם העולם, ובנוסף, אינה רק מעוררת את העבר אלא יוצרת הווה המתקיים באופן ייחודי וספציפי לדיאדה
הזו.

הגישה ההתייחסותית מאמינה כי הטיפול הוא מפגש בין שני סובייקטים מעורבים, פעילים ובעלי השפעה
הדדית. התהליך הטיפולי מזמין את המטופל לדיאלקטיקה יצירתית בין המציאות הפנימית שלו לבין ייצוג
המציאות כפי שהיא מיוצגת על-ידי המטפל, כמוקד סובייקטיבי בפני עצמו. חיי הנפש שלנו ממוקמים תמיד על
המתח שבין התייחסות לאחר כאובייקט לבין הכרה בזולת החיצוני, בין הכרה באחר לבין שלילתו, בין מגע עם
מציאות חיצונית לבין צרכים אומניפוטנטיים. כל מערכת יחסים, ובכלל זה מערכת היחסים הטיפולית, ניתנת
להגדרה במונחים של תנועה בין שלילה להכרה, בין אובייקט לסובייקט.

בתיאור המקרה שלנו המפגש מורכב עוד יותר, מכיוון שהוא מתרחש בחווה שיקומית בה גרים מגוון בעלי-חיים,
נפגעי קשר וטראומה אף הם. הם נמצאים שם על מנת לנסות ולהציל, את גופם ואת נפשם, ממערכות יחסים
פוגעניות עם בני-אדם אחרים בעברם. וגם הם שותפים (בעבר ותוך כדי הטיפול המתואר) לתנועה המתמדת בין
הכרה בהם לשלילתם, בין פנטזיה ומציאות, בין סובייקט ואובייקט.

בחווה הטיפולית, התנועה הזו נדמית כסערה. רוחות הזעם והכאב מטלטלות את דנה, המטפלת והחיות עד לקצות יכולת ההבנה וההכלה, מפרות איזונים, מייצרות קרעים, מאיימות על החיבור והקשר. לעתים המילים פוצעות ומה שאינו יכול להתבטא במילים מוצא דרכו בהתנהגות מסוכנת ומסכנת.

האם ניתן לקבל קבלה עמוקה את הקיום המלא של סובייקט אחר (אדם או חיה)? את הממשות והקיימות שלו? את זכות הביטוי? את השונות שלו? האם ניתן ליהנות מקיומו הנפרד ומהשפעתו עלינו?

האם ניתן להזין את עצמנו במה שאינו אני מבלי להיות מבוהלים ומבלי להתערער?

האם ניתן לייצר איזונים ואיחויים כשסערה מתחוללת בפנים ובחוץ, והגוף-נפש זועק את הצלקות?

אינני יודעת... וברור שהתשובה אינה כן או לא. הגישה ההתייחסותית מאמינה שאין אמת אחת. יש רגע, רגע המתהווה בתוך קשר. רגע המתהווה בין מטפלת למטופלת, לחמור, לעז, לסוסה, לגור כלבים. רגע שמעיד ומוכיח שאנחנו תלויים באחר לצורך הרווחה הרגשית שלנו.

בין עדר ללהקה : יישומים של מודל הטיפול ההדדי בטיפול בטרואמה מורכבת

ליאת שני, MA בהבעה ויצירה, מטפלת בעזרת בעלי-חיים ומדריכה בכירה. מטפלת EMDR בהסמכה. עסקה לאורך שנים בטיפול באוכלוסיות בסיכון בעזרת בעלי-חיים במסגרות ציבוריות. ריכזה את התוכנית לטיפול בעזרת בעלי-חיים במכללת לוינסקי. בעלת קליניקה פרטית ברמת גן. liatsh72@gmail.com

מודל הטיפול ההדדי מוביל את תחום הטיפול הנעזר בבעלי-חיים לדרך מדויקת ונכונה יותר. תפיסת בעלי-חיים כסובייקטים בעלי צרכים ורצונות משלהם, תשומת-לב ודאגה לרווחתם והתערבויות טיפוליות התואמות ומקדמות גישה זו – היא עמדה אתית, המהווה בעיני את אחד היסודות עליהם נשען התחום. עמדה זו מקדמת מטרות חשובות בתהליך הטיפול (שני, 2014 ; Shani, 2016).

יחד עם זאת, כשהתיאוריה פוגשת את הפרקטיקה בשטח עולה צורך לדייק את המודל, ובמקרה שלפנינו – להתאים אותו למציאות הפוסט-טראומטית. המקרה עוסק בטיפול בילדה עם רקע של טראומה התפתחותית (מורכבת), במרחב בו שהו וטופלו מספר רב של בעלי-חיים פגועים.

בהרצאה אתאר שלושה היבטים של הדדיות בטיפול הנעזר בבעלי-חיים, המציעים מסגרת חשיבה לטיפול בטרואמה מורכבת :

- א. הדהוד גופני כביטוי ראשוני של הדדיות : ביסוס תחושת שליטה ובטחון.
  - ב. "חזרה ללהקה" : בנייה ושיקום היכולות שנפגעו ליצירת קשרים מיטיבים.
  - ג. עבודה עם הנרטיב הטרואומטי : שותפות, אינטגרציה ועיבוד סיפור הטרואמה.
- בעזרת היבטים אלה אנסה להדגים את האופן בו ניתן לעשות שימוש בהבנה זו, במטרה לכונן מרחב מרפא בו מתקיים איזון בין שלושת קצוות המשולש : מטפלת – מטופלת – בעלי-חיים.